

Stikpot

In de kelder van het Natuurhistorisch museum ligt een half miljoen vlinders. Een winter lang vouw ik pakketjes van vergeeld krantenpapier open, voorzichtig om de voelsprietten en pootjes binnenin niet te knakken. Sommige vlinders hebben al zestig jaar het daglicht niet gezien, hun lijfjes gezwachteld als mummies in advertenties voor Brylcreem.

Het is simpel werk. Krant uitvouwen, foto nemen, vleugels invouwen. Zo doe ik tenminste nog wat met mijn bul in de biologie, leg ik uit aan Erik. Erik werkt aan een proefschrift in de lepidopterologie, de studie van vlinders. Ook geeft hij leiding aan de vrijwilligers, zoals ik, die hem helpen een insectencatalogus aan te leggen. De studie van mensen met teveel tijd.

Om een foto te nemen leg ik de vlinders op een lichtbak. De vleugels lichten op als Chinese lantaarns, het groen en blauw feller dan toen de vlinders nog leefden. De opgedroogde aderen steken er donker bij af. Erik zit aan zijn bureau en bekijkt de foto's op zijn computer.

Met zijn lange vingers scrolt hij door de bestanden. Het zijn mooie vingers, voor zover vingers mooi kunnen zijn: slank, soepel, gemaakt om piano mee te spelen.

'Els, moet je kijken,' roept Erik. Elke dag opnieuw hoopt hij een uniek exemplaar te vinden. Een Nieuwe Soort, tussen de duizenden vlinders die in de jaszakken van ontdekkingsreizigers naar Nederland reisden.

Ik ga naast hem staan en hij wijst waar ik op moet letten: haakjes tussen de vleugels en microscopische geslachtsdelen die op niets menselijks lijken, het zijn eerder cocktailprikkers of kurkentrekkers. Erik ruikt naar gel en sinaasappels. Ik kan de fijne haartjes op zijn slapen tellen, donzig als de bovenkant van Morpho Dididus.

'Luister je wel? Er is wat veranderd in de biologie hoor, de afgelopen twintig jaar,' zegt hij plagerig.

Mijn diploma haalde ik in de zomer van 1981, maar ik verbeter hem niet. Erik zijn vlinders zou ik rond mijn lijf laten dansen, het zout van mijn huid laten likken. Ze zouden gaatjes prikken waar het bloed in opwelt, rode kraters in het maanlandschap van mijn lichaam, met haar putten en rimpels.

'Wat is het?' fluister ik. Op zijn scherm zie ik een foto die ik een week of wat geleden nam, van een blauwe vlinder ongeveer zo groot als de palm van mijn hand.

'Op het eerste gezicht niets bijzonders,' zegt hij. 'Het een gewoon een icarusblauwtje, die zitten overal. Maar zie je dat?'

Hij wijst op de plek waar de vleugels boven en onder elkaar ontmoeten. Ik zie het niet, net zoals de bezoekers het werk van Erik niet zien. Ze laten vette vingers achter op de vitrines of rennen voorbij de vlinders die hij zo voorzichtig op hun kussens speldde, op weg naar de dinosaurussen of het potvisskelet op de eerste verdieping.

Als de walvis nog een hart had zou je het in elke hoek van het museum horen kloppen, zelfs in de kelder zouden potloden en vergrootglazen van de bureaus trillen. Misschien zouden we aan het geluid wennen, zoals aan het tikken van een gigantische klok. Maar ik houd van de stilte, van de gebogen hoofden onder flikkerende tl-buizen. Van boeken en glanzend witte microscopen. Van Erik.

'De stippen, kijk naar het patroon van de stippen,' roept hij geestdriftig. Icarusblauwtjes hebben geen stippen, herinner ik me, maar een dikke witte streep, als de omlijsting van een schilderij.

'Het is net – ' Erik maakt een ontploffend gebaar met zijn hand. Een blik verf dat openspat, een oerknal in miniatuur, sterrenstof in het korenblauw.

'O, ja. Maar die vlinder komt toch uit Peru,' zeg ik. Ik denk koortsachtig na over details die ik misschien gezien heb bij het uitpakken. Iets dat ik hem op het scherm zou kunnen aanwijzen, terwijl ik over zijn schouder leun en de knoopjes van mijn nieuwe blouse loskomen.

'Jawel, maar dit patroon is niet typisch voor de populatie in Zuid-Amerika.' Hij fronst. Zijn

dikke wenkbrauwen trekken een verticale gleuf boven zijn neus, dan lacht hij. Door de lach lijken zijn ogen blauwer, net zo blauw als de vlinder.

‘Dit is geweldig. Het zou weleens heel belangrijk kunnen zijn.’ Erik legt zijn hand op mijn bovenarm. ‘Ik houd je op de hoogte.’

De rest van de dag vouw ik kranten open en luister ik of ik zijn voetstappen hoor. Ik stel me voor dat ik de Nieuwe Soort vind, en dat Erik mij in het voorwoord van zijn proefschrift zal bedanken. Misschien ben ik geen ontdekker, maar ik ben altijd al goed geweest in het zien wat anderen missen. Net zoals wanneer Frans zijn sleutels kwijt is. Die vind ik altijd terug, zelfs als hij ze in de koelkast of in het tuinhuisje heeft laten liggen.

Laatst kocht ik een plankje met haakjes eraan voor de sleutels, met *Home is where the heart is* in het hout gekerfd. Ik hing het plankje naast de kapstok in de hal. Frans vond het ook mooi, die tekst dan. Zijn sleutels laat hij nog steeds slingeren.

Om vijf uur pak ik mijn jas en loop ik langs het bureau van Erik naar de trap. Erik kijkt op van zijn computer.

‘Els, blijf nog even.’

Mijn hart springt tegen mijn ribben. ‘Ik kan niet,’ zeg ik, ‘Frans wacht op me met het eten.’

‘Jammer. Ik wilde je wat te drinken aanbieden op de ontdekking. Zoiets moet je vieren.’

Hij kijkt me indringend aan, alsof hij weet dat ik ernaar verlang zijn trui open te ritsen, zijn schouders te masseren alsof ik zijn moeder ben.

*

Als ik thuis kom zit Frans aan de keukentafel. De tafel glimt, Frans ook, hij heeft een stapeltje glimmende brochures in zijn handen. De zak aardappelen ligt op het aanrecht, waar ik hem achter heb gelaten.

‘Hoe was je dag, lieverd?’ vraagt hij. Een spoor van zand loopt over de keukenvloer naar de stoel van Frans. Het kleeft aan zijn grijze pantoffels. Door het raam zie ik de kruiwagen midden in de tuin staan, er steken nog takken uit.

Ik stap uit mijn schoenen, mijn voeten steken.

‘Goed,’ zeg ik. ‘Ik denk dat ik misschien iets ontdekt heb.’

Hij knijpt zijn oogleden samen, alsof hij niet meteen weet waar ik het over heb. Hij ziet er een beetje uit als een schildpad.

‘Een nieuwe soort?’

‘Dat zou kunnen. Erik zegt dat hij nog nooit zo’n vlinder gezien heeft. Misschien moet hij er wel mee naar Londen, naar de universiteit daar.’

Ik zoek naar een aardappelmesje in de la en begin te schillen. De aardappelen plonzen in het water. Ik weet niet waarom ik tegen mijn echtgenoot lieg. Ik herken hem niet, deze man die in zijn pantoffels tussen de rozen schoffelt.

‘Mooi,’ zegt Frans. Hij knikt er ernstig bij. Dan: ‘Ik ben vandaag naar het reisbureau geweest.’ ‘O?’

Hij houdt de brochures omhoog, als een pokerspeler de winnende hand. Er staan foto’s op van een lachend gezin rond het kampvuur en een woeste rivier in een rood landschap. Een beer schudt het water uit zijn stugge haren, een zalm spartelt in zijn bek. Het gezin rijdt in een camper met de naam van het verhuurbedrijf op de zijkant. Ontdek Het Wilde Westen. ‘Ik heb het uitgerekend, we zouden zo zes maanden weg kunnen.’

‘Ach, nee,’ zeg ik. Het gezicht van Frans betreft. ‘Zes maanden? Dat is toch raar voor de kinderen, Frans.’

‘Drie maanden dan. De kinderen kunnen het echt wel even zonder je stellen. Je hebt altijd gekookt, gewassen, ze naar school gebracht en weet ik allemaal meer. Nu is het onze beurt.’

'En het onderzoek dan?'

'Welk onderzoek?'

'Naar de vlinders. De nieuwe soort. Erik zijn proefschrift.'

'Er zijn toch meer vrijwilligers?' Hij probeert mijn hand te pakken. Ik doe alsof ik het niet zie, hak de vetrandjes van zijn karbonade met meer geweld dan noodzakelijk.

'We zouden naar Graceland kunnen rijden, een bezoekje aan de King brengen. Kijk.' Hij laat me een folder zien van een hotel. De hoofdeindes van de bedden zijn hartvormig, de stoelen pluizig. Alles is paars of rood, afgezien van de enorme gouden kroonluchter in de lobby.

'Overnachten in het Heartbreak Hotel, haha.'

'Ik houd niet eens van Elvis,' zeg ik.

Hij legt zijn bestek neer.

'Wat? En in de auto dan, op vakantie? Je zong altijd mee.'

'Jij zocht de muziek uit.'

Later, als we in bed liggen, luister ik naar het kraken van de botten in zijn rug wanneer hij zich omdraait. Misschien zijn het mijn botten wel. Hij zucht diep, ik weet dat hij iets gaat zeggen over de ruzie, dat je nooit boos moet gaan slapen.

'Hoe doen ze het, met die vlinders?' vraagt Frans.

'Wat bedoel je?' In het halfduister zie ik hem op zijn rug liggen, met de dekens tot onder zijn kin opgetrokken.

'Hoe maak je ze dood? Zodat ze gaaf blijven?'

'Ze zijn al dood, Frans.'

*

De volgende ochtend ben ik vroeg in het museum. Ik zet koffie, het sissen en pruttelen van het apparaat klinkt luid in de kelder, als een grommend dier. Ik breng een dampende mok naar Erik. Hij zit al achter zijn bureau.

'Ik ga weg,' zeg ik. 'Naar Amerika. We gaan logeren in het Heartbreak Hotel.'

'Leuk,' zegt Erik, en tuurt naar zijn scherm. De geur van zijn sinaasappelshampoo prikt in mijn neus als parfum. Ik hoop dat hij wat zegt over de nieuwe vlinder. Misschien vernoemt hij hem wel naar mij. 'Wanneer ga je?'

'In de zomer.'

Hij neemt een slok van de koffie. Hij drinkt hem zwart, met één suikerklontje.

'Erik, als je een vlinder vangt, hoe maak je die dan dood? Zodat je hem kunt opzetten?'

'Simpel. Je kunt ze invriezen,' zegt hij, 'maar dan vervaagt de kleur. Het beste is ze te laten stikken. Vroeger deden ze dat met cyanide, maar aangezien dat niet al te gezond is, kun je beter ethylacetaat gebruiken.' Hij grinnikt om zijn eigen grap en geeft me een flesje. 'Ga je een verzameling beginnen?'

Thuis pak ik de lege potten jam en pindakaas van onder de gootsteen. Ik maak propjes van watten en laat ze op de bodem vallen als sneeuw, alsof ik iets ga planten. In de derde klas kregen we ieder een gedroogde bruine boon van de juf. Door het glas van de pot zag je de boon kiemen, de wortels zoekend naar houvast in het katoen terwijl het eerste blaadje naar het zonlicht reikte.

Met een pipet druppel ik de kleurloze vloeistof over de bolletjes. Het ruikt naar lijm.

'Wat doe je?' zegt Frans.

Hij kijkt televisie, met de gordijnen dicht tegen de zon. Het stof dwarrelt door een streep licht op het tapijt. Het is de eerste mooie lentedag. Ik stap de tuin in. Niet alle vlinders sterven jong: sommigen overwinteren tussen blokken brandhout of in de hoeken van garages. Ik loop voorbij de kruiwagen en de rozen waar Frans zo van houdt.

Een dagpauwoog fladdert boven de rozen. Ze wiebelt, nog onzeker van de vleugels die ze

een hele winter niet gebruikt heeft. Ik vang haar in mijn handen en laat de vlinder in de pot vallen. Ik schroef het deksel erop. De dagpauwoog landt op de watten, krabbelt op en probeert naar buiten te vliegen, dwars door het deksel. De vleugels zijn rood en zacht als zijde, ze slaan tegen het glas. Ik zet de pot op tafel om haar te bekijken. Er zitten grote citroengele plekken op de vleugels.

‘Je maakt die vlinder toch niet dood?’ Frans is achter me aan gekomen, probeert de pot op te pakken.

‘Niet aankomen,’ zeg ik. Ik ga ervoor staan om hem tegen te houden, maar hij strekt zijn lange armen om me heen.

De jampot valt van de tafel en slaat op de tegels in stukken. Het glas schittert in de zon. Frans zakt langzaam door zijn krakende knieën. Hij hurkt naast de pot, rode plekken in zijn nek. De dagpauwoog ligt tussen de scherven, versuft maar niet beschadigd, de vleugels trillen nog.

‘Raak haar niet aan,’ zeg ik, ‘dan gaat ze stuk.’